С823

УКРАІНСЬКІ ОПОВІДАННЯ

ОЛЕКСИ СТОРОЖЕНКА.

ЦІНА 90 КОП. СР.

САНКТПЕТЕРБУРГЪ
1863.

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА

891.79-3
С 82

УКРАІНСЬКІ ОПОВІДАННЯ

С823

ОЛЕКСИ СТОРОЖЕНКА.

ЧИТАЛЬНЯ
Полтавської
Обласної бібліотеки

I. ЖОНАТИЙ ЧОРТЪ. — II. ЯКЪ БОГЪ ДАСТЬ, ТО Й У ВІКНО ПОДАСТЬ.

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
ПОЛТАВА

САНКТПЕТЕРБУРГЪ
1863.

Одобрено цензурою, Декабря 29-го дня, 1862 г.

470619
Державна історична
бібліотека УРСР

ВЪ ТИПОГРАФІИ П. А. КУЛИША.

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

I.

ЖОНАТИЙ ЧОРТЪ.

Давно́ вже лю́де ка́жуть, що »и самъ чортъ не пізна́, яка́ зъ дівчини ви́йде молоди́ця«. Дівичною вона́ и сми́рна и покірна; слу́ха ма́тіръ, ба́тька боїтця, старши́хъ поважа́; ви́йде на ву́лицю, то й очей не зведе́, а коли́ зачепить ії яки́й па́рубокъ, то ви́лае, або́ запла́че. Подивітця жъ, яка́ зъ не́і молоди́ця, що́ вона́ виробля́е зъ бідола́шнимъ чоловікомъ! И мо́ркву скрома́дить, и ки́рпу гне, и одъ завійниць géдзаетця, а де́-коли рогаче́мъ и тьху дасть небора́кові, и цибу́лькою нагоду́е. И зъ парубка́ми вже не та: не насу́плюетця, а зу́би до нихъ ска́лить и бісики пуска́; між людьми́ не сиди́ть мо́вчки, а цокоти́ть, кого́ попа́ло и кореня́ть и га́нить, а ча́сомъ и москаля́ підвезе́, та ще й очей у рябка́ не позича́, — жива́ на не́бо лізе. Такъ що́ будешъ робить съ тако́ю жінкою?... Шви́дче тіка́й до чо́рта зъ рога́ми, коли́ не хо́чешъ ду́теля ззісти.

Не бре́шуть же й лю́де, ка́жучи, що и »самъ чортъ

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

не пізна́ яка́ зъ дівчини ви́йде молоди́ця«, бо такъ воно́ й спра́вді ви́йшло. Оженився чортъ, та й добу́въ собі жінку якъ ся молоди́ця, що я роска́зувавъ. За́разъ поба́чивъ сердешний, бо не ду́рно бувъ чо́ртомъ, що втявъ до гапли́ка, — непере́ливки, ба́чите: и мі́сяця зъ не́ю не прожи́въ, ухопи́въ ши́ломъ па́токи, та й давъ одъ не́і дра́ла не оглядаючись.

Пле́нтаетця чортя́ка по́ світу, и пе́кла одцура́всь, бо до́бре зна, що жінка и тамъ ёго́ зна́йде, и відтіля́ зза пе́чи ви́тягне; и вже такъ ёго́ налякала, що й чужи́хъ жіно́къ жаха́етця: де ні вздрить очіпокъ або́ пла́хту, то й хова́етця, и о́чі заплю́щуе, якъ жа́йворонокъ, угля́дівши шульпіку. Разъ, якъ хова́вся вінъ по закама́ркахъ, нахопи́вся на ёго яки́йсь чоловікъ, тро́хи зъ нігъ не зва́ливъ.

— Тю, на твого́ ба́тька!—скри́кнувъ чортъ.—Відкі́ль се нечи́ста ма́ти тебе́ пре?

— Втіка́ю одъ жінки, — одказа́въ человікъ — неха́й вона́ ска́зитця!

— Одъ жінки? — спита́въ чортъ. — Куди́ жъ ти тіка́ешъ? скажи́ й мині, будь ла́скавъ.

— До чо́рта зъ рога́ми! Тепе́ръ и вінъ мині не страшни́й.

— Ну, коли́ такъ, то не ходи́ жъ дале́ко ёго́ шука́ти; я тобі чортъ!

Чоловікъ, почу́вши се, ду́же злякавсь, хотівъ бувъ уже́ пъята́ми ёму́ накива́ти, а чортъ ёго́ зупини́въ, та й ка́же:

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

— Не жаха́йся, голу́бчику; я й самъ утікъ одъ жінки; дала́сь вона́ й мині у знаки́!

Лю́де ка́жуть: біда одна́ — люде́й една́. Отъ вони́ и пішли́ собі у-двохъ, якъ до́брі това́риші. Чоловікъ роскáзуе чóртові про свою́ жінку, а чортъ про свою. Нічого каза́ти — оби́дві до́брі, годи́лось би обóіхъ на одну́ оси́ку повíсити. Да́лі чортъ и ка́же чоловікові:

— Ти мині, чоловіче, ніякоі пора́ди не даси́, а я тобі у вели́кій пригóді ста́ну.

— У якій же ти мині пригóді ста́нешъ?

— Отъ у якій: я бу́ду уска́кувать въ утрóбу жінка́мъ, та й бу́ду іхъ мордува́ти; а ти мене́ виганя́й, та й загріба́й грóші лопа́тою, отъ що́!

— До́бре! тільки не вска́куй въ утрóбу моéі жінки: тамъ така́ га́спедська утрóба, що ти й кінця кра́ю не зна́йдешъ; тамъ саме́ пе́кло, та, ма́буть, тамъ вже и безъ те́бе сто кіпъ сиди́ть, коли́ не більшъ!...

— Этъ, хіба́ опрічъ на́шихъ жінóкъ и люде́й на свíті нема́?...

Якъ згоди́ялись, такъ и ро́блять: уско́чить чортъ въ утрóбу якій-не́будь бідола́шній и зачне́ мордува́ти, а чоловікъ прúйде, поворóжить, пошаху́е та й ви́жене чóрта. Не пройшло́ й місяця, якъ у чоловіка повнíсінький капшу́къ зóлота и срібла́. Якъ тутъ не роспри́ндитись и не зачва́нитись? Зъ гроши́ма вже ёму́ и жінки не стра́шно: одъ новóго очінка, пла́хти, нами́ста зъ дукача́ми хочъ яка притúхне, хочъ якій пе́льку заткне́шъ. Отъ вінъ за́ щось заспóрився изъ чóртомъ, пола́явсь,

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

та й наклúкавъ на сéбе лúхо: чортъ росéрдився, та й кáже:

— Э, трівáй же, úродівъ сúну! не вмівъ менé шанувáти, такъ покоштýешъ же ти въ мéне жáру!

Розійшóвся чоловікъ изъ чóртомъ и байдужé собі: гуляé по шинкáхъ, росхóжуе зъ музúкою по ярмаркáхъ, а чортяка тимъ чáсомъ готýе ёмý дóбру халазію. Та й не хúтрий жé диявольский синъ! забрáвся въ утрóбу якійсь княгівні, одúмъ-одній доцці у бáтька, та й мордýе небóгу, такъ-що князь, глядючи на мýки ажъ слізми умиваетця, ажъ волóсся на собі рве. (А се ще діялось, колú хóчете знáти, ще за Польщі, якъ Украіною князі орýдували.) Зо всёго свого кнáзтва зібрáвъ князь лікарівъ, знахурівъ, — такъ ні одúнъ нічóго не вдіе, ніхтó порáди пе дасть. Ажъ хтось и кáже кнáзеві, що е такúй чоловікъ, що чортівъ изъ утрóби випрýжуе. Якъ се почýвъ князь, зáразъ и розіслáвъ за нимъ гонцівъ, щобъ хочъ пíдъ землéю ёгó знайшлú, щобъ безъ ёго и не вертáлись. Недóвго й шукáли нáшого небораáка; десь у шинкý знайшлú и помчáли до кнáзя. Якъ побáчивъ ёгó князь, то ажъ клáняетця та прóсить; а звíсно, якъ тí магнáти чогó прóсять, то хочъ вінъ и клáняетця, а за шáбельку берéтця: колú не зрóбишъ чогó бажá, то й гóлову одчéше; якъ кáжуть: и гróші даé, и шкýру дерé.

— Вúрятуй — кáже князь, — мою дитúну, то я тобі пів-кнáзтва мого віддáмъ, а якъ не вúрятуешъ, то спалю́ тебé на тúхому вогню́!

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

— *Пога́но, Тетя́но!* — поду́мавъ небора́къ: — я́кось прихо́дитця не до чми́ги. За́разъ пізна́въ, що се бісяка нала́годивсь ёму́ оддя́чити; нічого роби́ти: до чо́рта; сюди́-туди́, круть-верть — чого́ не роби́въ, якъ ні па́нькавъ и перепро́шувавъ чортя́ку, — не хо́че га́спедівъ синъ!

— Князь обіця́въ мині пів-кня́зтва, — ка́же чоловікъ, — то я тобі одда́мъ ту полови́ну; тільки поки́нь княгівну!

— Этъ! — ка́же чортъ: — магна́ти ще́дрі на обіця́нки; вони тоді тільки й не збре́шуть, якъ обіця́ють а́ру. Залле вінъ тобі за шку́ру са́ла!

Не вила́зить дия́вольский синъ изъ княгівни, та й не вила́зить, — ще гіршъ ії мордує. Не радъ уже́ бідола́шний чоловікъ и тимъ гро́шамъ, що зібра́въ; уже́ бъ и до жінки верну́всь. Хотівъ-бувъ утіктй, такъ не мо́жна жъ: приста́вили за нимъ калаву́ръ и такъ ёго́ пильну́ють, якъ о́ка.

Пройшо́въ ти́ждень, дру́гий, а княгівні усе́ гіршъ та гіршъ. Отъ князь и розлютува́всь:

— Ти—ка́же,—усіхъ вилічувавъ, а моєі дочки́ не хо́чешъ? Отъ тобі сро́ку одні су́тки. Якъ не ви́женешъ чо́рта, то я съ те́бе зроблю́ ви́шкварки.

Нічого роби́ти бідному чоловікові; взявъ, та й призна́вся кня́зеві, якъ на спо́віді. »Отта́къ и такъ, ка́же: се чортъ мині на па́кость забра́всь у твою́ дочку́, щобъ мене́ зъ світа зігна́ти. Ёму́ того́ тільки й хо́четця, щобъ

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

ти мене́ жа́ромъ нагодува́въ.« Такъ що́ жъ? не йме
ри князь!

— Бре́шешъ, сяки́й-таки́й! Якъ не ви́женешъ
бу́де, якъ я тобі сказа́въ. Вже для те́бе не перем
свого́ сло́ва: я — ка́же,—люблю́ пра́вду!

— А щобъ тебе́ съ пра́вдою!—поду́мавъ чолов
почу́хавши поти́лицю. Не твоя́ се пра́вда, а чо́р

Мину́ли су́тки, княгі́вні ще гіршъ ста́ло. Отъ
и звелівъ небора́ка спали́ти, бо ба́чите, люби́въ
ду. Якъ припекли́ сердешного, такъ де́ въ ёго й р
узя́всь! ви́гадавъ, яки́мъ по́битомъ проту́рити чо́рта.

— Ви́жену,—репету́е,—ви́жену дия́вольского си́на,
тільки розвяжіть... ба́течки, голу́бчики!

Розвъяза́ли, вінъ и побігъ у буди́нки, прямо у ту світ-
ли́цю, де чортъ мордує княгівну. Якъ убіжи́ть, якъ
кри́кне не своїмъ го́лосомъ:

— Тіка́й, чо́рте, жінка йде!

А чортъ навтіка́ча, такъ прожо́гомъ у вікно́, тільки
ши́бка забрязча́ла, зъ собо́ю и кватирку ви́нісъ!

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

II.

ЯКЪ БОГЪ ДАСТЬ, ТО Й У ВІКНО ПОДАСТЬ.

(Прúказка.)

Бувъ собі чоловікъ та жінка. Були́ вони́ лю́де заможне́нькі, усёго въ іхъ доволі: и по́ля, и скоти́нки и худо́би, и ха́та просто́ра зъ садо́чкомъ и лева́дою. Послáвъ імъ Госпо́дь на втіху одно́го тільки синка́, — Павлусе́мъ зва́ли. Та вже жъ и шанува́ли и пестува́ли вони́ того́ оди́нчика! не такъ ба́тько, якъ ма́ти. И що́ то вже за ма́ти була́! міжъ матірка́ми—на вдивови́жу ма́ти! Вже Павлу́сь бувъ чима́лий пахо́локъ, а вона́ ще вози́лася зъ нимъ, якъ зъ мане́нькою дити́нкою. Було́ вла́сними рука́ми году́е ёго́, а вінъ, те́лепень, тільки глита́ та, якъ той пу́цвіринокъ, зновъ ротъ розза́влюе. Усю́ зіму й о́сінь съ ха́ти не ви́пустить: »Не ходи́, си́нку, ка́же: хо́лодно, зме́рзнешъ, та ще, кри́й Бо́же, занеду́жаешъ, то я й умру́, не діжду́, по́ки ти й оду́жаешъ.« При́йде весна́ або́ літо, — зновъ не пуска́. »Не ходи́, си́нку: ду́шно; со́нце напече́ голо́вку, голова́ болітиме.« Цілісінький рікъ не дасть ёму́ поро́га переступи́ть, хіба́ у неділю поведе́ до це́ркви, та за

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

нимъ и не мо́литця, такъ обома́ рука́ми за ёго й де́ржитця, щобъ хто, не то що штовхну́въ, а й не доторкну́вся бъ. Де́-коли, якъ обри́дне ёму́ стоя́ти, то таки́й га́ласъ піді́йме на всю це́ркву, бу́цімъ зъ ёго чортя́ка ли́ка дере́. »Ходімъ, ма́мо, до-до́му, хли́па: і́сти хо́чу!« То ма́ти и веде́ ёго до до́му, не діжда́вшись кінця́ слу́жби и благословє́нія. А якъ кладе́ ёго́ спа́ти, то сама́ и сте́ле, и роздяга́е, и хре́стить, и ще й котка́ співа́е, нена́че надъ годовичко́мъ. Ча́сомъ ба́тько, ди́влячись на се юро́дство, ста́не гри́мати на жінку и похваля́тись, що вінъ Павлуся́ віддасть у шко́лу до дяка́ ажъ у дру́ге село́, такъ куди́!.. и не кажи́... Така́ зъ не́і до́бра и покірна жінка, а якъ дійде діло до еі Павлуся́, то якъ скаже́на ста́не: и о́чі ви́тріщить, и запі́нитця, и за ніжъ хапа́етця; крий Бо́же, що́ виробля́е!... Кажу́ жъ вамъ, що й міжъ матіря́ми навдивови́жу була́ ма́ти.

Дорісъ Павлу́сь до па́рубка. Такъ ёго́ ви́гнало та роспе́рло, таки́й ставъ гладки́й та опе́цкуватий! Пи́ка широ́ка та одутлувата, якъ у то́го салогу́ба, а ру́ки бі́лі та ні́жні, якъ у па́нночки. Та одъ чо́го бъ імъ и пошерхнуть? зъ-ро́ду, не то́ щобъ ціпъ або́ ко́су у рука́хъ поде́ржавъ, не взя́вся й за лопа́ту, щобъ одгребти́ снігъ одъ поро́га, або́ за віникъ, щобъ ви́мести ха́ту. Було́ стари́й и ста́не дока́зувать жінці

— На яку́ ра́дість ми ёго́ ви́годувнли? Яки́й зъ ёго хазя́інъ бу́де? Що́ зъ нимъ ста́нетця, якъ ми помремо́?... Оста́нетця вінъ на сві́ті, мовъ сліпи́й безъ поводатаря!

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

— Э, чоловіче! одка́же жінка: — якъ Богъ мило-се́рдний пошле́ ёму́ ща́стя, то безъ насъ жи́тиме ще лу́чче, якъ тепе́ричка!

Уже́ Павлусе́ві мину́въ и дваця́тий, вже бъ вінъ и на вечірни́ці пішо́въ, такъ ма́ти не пуска́.

— Не ходи́ туди́, си́нку, — ка́же: — на вечірни́цяхъ збіра́ютця самі пъяни́ці та розбиша́ки; тамъ тебе́ обі-дять, віку тобі зба́влять. Почека́й тро́шки, я сама́ знайду́ тобі дівчину, саму́ найкра́щу на всёму сві́ті, саму́ роботя́щу; вона́ бу́де тебе́ и годува́ть, и зодяга́ть, и доглада́ть, якъ рідна ма́ти.

Такъ не привівъ же ій Богъ и ожени́ти си́на. Разъ у ночі розвередува́вся Павлу́сь, якъ на живітъ кричи́ть: »Ме́ду та й ме́ду!« У стари́хъ на ту по́ру не було́ ме́ду. Що́ тутъ на сві́ті роби́ти?... Уста́ла ма́ти, наки́нула на се́бе свити́ну, не схотіла буди́ть на́ймичку, и сама́ метну́лась по селу́ шука́ти того́ ме́ду. А на той часъ така́ підняла́сь фу́g а,що, не то що у ночі, а въ день не по-ба́чила бъ світу Бо́жого. Бігала серде́шна, бігала одъ ха́ти до ха́ти (у кого́ й е, та ка́же нема́: не хо́четця устава́ть), та я́кось уже́ ви́просила у попа́. За оди́нъ сці́льничо́къ обіща́ла бу́зівка подарува́ти. Тро́хи не за-ме́рзла, та таки́-принесла́, и що́ жъ?.. Павлусе́ві вже не до ме́ду; засну́въ мане́сенький, ніяк ёго́ и не роз-бу́ркаешъ. Такъ черезъ той-то медъ занеду́жала не-бо́га, та и вме́рла. За не́ю вслідъ и ба́тько но́ги про-стя́гъ, а нашъ Павлу́сь и не схаменувся, якъ зоста́вся кру́глимъ сиротою.

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

Що́ жъ зъ нимъ ста́лось?.. Пра́вду каза́ла ма́ти: Якъ Богъ милосе́рдний пошле́ ёму́ ща́стя, то безъ ба́тька и безъ ма́тері жи́тиме ще лу́чче, якъ за іхъ. У поки́йниківъ — звісно, якъ у замо́жнихъ хазяі-ні́въ — бувъ на́ймитъ и на́ймичка. На́ймитъ — па́рубокъ ще молоди́й, працёви́тий, не питу́щий, а на́ймичка тежъ че́сного роду, оста́лась бідною сиротою́, и покійниця приняла́ ії до се́бе, якъ рідну дити́ну. За Павлусе́мъ и імъ до́бре жило́сь; було́ чимъ-не́будь ёму́ уго́дють, то стара́ и дя́куе и гро́шей імъ даé, и до́бру оде́жу, а ча́сомъ за на́ймита скоти́ну у по́ле ви́жене, а за на́ймичку ха́ту ви́мете и води́ принесе́. Ото́жъ якъ умира́ла стара́, то благослови́ла на́ймита зъ на́ймичкою побра́тись, наділи́ла іхъ худо́бою и ажъ ру́ки імъ цілува́ла та проси́ла, щобъ вони́ не обіжа́ли ії Павлуся́, доглядали́ бъ ёго́ и були́ ёму́ ріднимъ ба́тькомъ и ма́тіръю, а вже вона́ на тімъ сві́ті бу́де блага́ти Го́спода, щобъ вінъ милосе́рдний посла́въ імъ уся́кого ща́стя и талану́.

Ото́жъ після сме́рти стари́хъ, на́ймитъ ожени́вся зъ на́ймичкою и ста́ли собі господарюва́ти. Ща́стя, якъ горо́хъ зъ мішка́, такъ и си́плетця на на́шого Павлуся́: и урожа́й у ёго лу́ччий, якь у дру́гихъ, и корівъ нема́ я́ловихъ. Накупи́ли волівъ и посла́ли кілька хуръ у Кри́мъ за сіллю, на Дінъ за ри́бою, постро́ілі шино́къ изъ ла́вкою, та й году́ють скри́ню карбо́ваньцями, якъ свиню́ горо́хомъ. Круго́мъ у сусі́дівъ талій да́вить ско-

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

ти́ну, а у Павлуся́, якъ на сміхъ, хочъ-би́ оди́нъ тобі вілъ издохъ.

Разъ на́ймитъ пійма́въ у садо́чку ройка́, такъ съ то́го одного́ розроі́лось колодо́къ съ три́дцять. На́ймичка доглядала́ Павлуся́, якъ рідна ма́ти: и году́е ёго́, и го́лову ёму́ зми́е, и росче́ше, и одяга́е й роздяга́е, и сте́ле, такъ ёму́ у вічі й ди́витця, ду́мку ёго́ відга́дуе, бо Павлу́сь за ввесь день и па́ри зъ ро́та не пу́стить; хочъ-би́ ча́сомъ чого́ и схотівъ, вже не попро́сить; я́кось ёму́ и сло́во ва́жко ви́мовити. Тільки ёму́ й робо́ти, що ціліси́нький день їсть (а ло́павъ здо́рово) та спить. Було́ проки́нетця вра́нці — за́разъ на́ймичка и ста́вить передъ ёго́ душе́ю жа́рену ку́рку, або́ ка́чку, або́ повні́сіньку макітру варе́никівъ зъ сметано́ю; їсть небора́къ, ажъ за уши́ма ляща́ть. Не вспіла на́ймичка ёго́ уте́рти, а вінъ вже й укла́вся спа́ти. Поспи́ть на пери́ні, лізе на пічъ поспа́ти ще у про́сі. Пообідае, и зновъ куня́;—коли́ зімо́ю, то зновъ уп ро́со, а коли́ лі́томъ, то ви́йде у садо́къ, ля́же підъ гру́шею, а ча́сомъ, гля́нувши уго́ру, тро́шки й росе́рдитця: »Бісові гру́ші! пробубони́ть: які спі́лі, и надъ самі́сінькою голово́ю ви́сять, а ні одна́ жъ то не впаде́ у ротъ.« И що́ бъ то дригону́ть ного́ю та штовхну́ть объ цівку! то и поси́пались би, такъ, кажу́ жъ, ёму́ ва́жко и поворухну́тись. Лежи́ть, лежи́ть, та й за́сне. Пополу́днуе — изно́въ иде́ у комо́ру спа́ти, и спить вже ажъ до за́хідъ-со́нця. Розбу́дить ёго́ на́ймичка вече́ряти, нагоду́е, здійме свити́ну, чо́боти, покладе́ на пери́ну, а вінъ тільки вже

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

самъ за́сне. Луча́лось, на́ймитъ ве́рнетця съ по́ля и навідаетця до Павлуся́, а тому́ й го́лову ва́жко держа́ти на пле́чахъ.

— А чи не смикну́ли бъ, па́не Па́вле, лю́льки? спита́е на́ймитъ.

— Смикну́въ би,—пробелько́че Павлу́сь, — такъ лю́льки не знайду́.

— Та ось же вона́ біля васъ на ла́вці!

— Такъ хто жъ ії набъе́?

— Та вона́ жъ набита́, я жъ ії вамъ и набива́въ, якъ іхавъ у ца́рину. Одже біля васъ и спра́ву положи́въ! Та ви́креше вогню́, распа́лить лю́льку и устро́мить ёму́ у ротъ, то вінъ и смо́кче.

Було́ при́йдуть до Павлуся́ парубки́, та й намовля́ють ёго́, щобъ ишо́въ зъ ни́ми на вечерни́ці.

— Не піду́! — пробубони́ть, та й о́чі заплю́щить.

— Чомъ? — пита́ють.

— Дале́ко. Якъ-би́ вечірни́ці збіра́лись біля моёі ха́ти, то мо́же бъ и пішо́въ.

— Э, па́не Па́вле! ка́жуть ёму́ парубки́,—якъ-би́ ти поба́чивъ на́шихъ дівча́тъ, то не каза́въ би, що дале́ко!

— Ба́чивъ, дово́лі ба́чивъ... озива́етця Павлу́сь.

—Де жъ ти іхъ ба́чивъ? ти жъ изъ ха́ти ніко́ли но́са не ви́ткнешъ?

— Такъ коли́ жъ сня́тця, щобъ вони́ показа́лись! ажъ обри́дли!.. одка́же Павлу́сь, та й перева́ливетця на дру́гий бікъ.

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

Засміютця парубки́, та й підуть відъ ёго. Разъ, на зелёні свя́та, зібра́лось парубо́цтво шука́ти ска́рба. Узяли́ зъ собо́ю заступи́, лопа́ти и горілочки не забу́ли, та й пішли́ у степъ. Иду́ть біля Павлусе́вої ха́ти, отъ оди́нъ па́рубокъ и ка́же:

— Зна́ете що́, хло́пці! Візьмемо зъ собо́ю на ща́стя Павла́ Ле́жня (таке́ приложи́ли ёму́ прізвище), то вже пе́вно зна́йдемо скарбъ: вінъ таки́й щасли́вий, що тако́го и на всёму світі не зна́йдешъ!

Підійшли́ парубки́ до вікна́ (вікно́ було́ одчи́нене), ди́влятця, а Павлу́сь росплата́вся на пери́ні и хропе́ на всю ха́ту.

— Па́не Па́вле, а па́не Па́вле! гукну́ли парубки́. — Ходімъ лише́нь зъ на́ми ска́рбу шука́ти!

— Не піду́! одрізавъ Павлу́сь.

— Ходімъ бо!—про́сять парубки́, ажъ кла́няютця. Ми тебе́ такъ съ пери́ною на рука́хъ и понесемо́; не тебе́ намъ тре́ба, а твого́ ща́стя. Якъ ти зъ на́ми бу́дешъ, то, мо́же Богъ дасть, и зна́йдемо ска́рбъ.

— Эге́!.. якъ Богъ дасть, то й у вікно́ вки́не!.. одказа́въ Павлусь, — не піду́!

— Дожида́йся жъ, по́ки тобі Богъ у вікно́ вки́не, а ми підемо шука́ти.

Зареготали́сь, та й пішли́ собі, заспіва́вши чумака́.

Ходи́ли, ходи́ли по степу ажъ до ве́чора. Шука́ли, роско́пували моги́ли, до всёго пригля́дувались, и нічогі́сінько не знайшли́. Роска́зують лю́де, що ча́сомъ ска́рби и сами́ вила́зять на верхъ землі, перекинувшись

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

у яку́-не́будь па́кость: у старо́го шолуди́вого діда, або́ у ми́ршавеньке козеня́, або́ у до́хлу кішку. Кому́ ща́стя, той и пізна́ скарбъ. Такъ, кажу́ жъ, до всёго приглядали́сь, и нічо́го не поба́чили. Вже верта́ючись, якъ сме́рклось, недале́чко одъ села́, ди́влятця — лежи́ть край доро́ги до́хлий хортъ. Ма́буть, да́вно й издо́хъ,—ажъ ги́дко до ёго и бли́зько підступи́ти. Отъ оди́нъ па́рубокъ и ка́же:

— Слу́хайте, хло́пці: візьмемо сёго́ хорта́ та шпурне́мъ Ле́жневі въ ха́ту; неха́й се бу́де той скарбъ, що Богъ ёму́ у вікно́ вки́не.

Парубка́мъ подо́балась ся ви́гадка; отъ вони́ підняли́ того́ хорта́ на дрючо́къ та й понесли́. Підійшо́вши тихе́нько до Павлусе́вої ха́ти, розмаха́ли хорта́, та й шпурну́ли въ вікно́, а вінъ якъ бебе́хнетця объ по́містъ! такъ и бря́знувъ и задзвенівъ и, якъ жаръ, по всій ха́ті розси́пався дука́тами!

— Трива́й, не рушъ!—закрича́ли парубки́: се нашъ скарбъ, се на́ші гро́ші...

— Брехня́! ка́же Павлу́сь: — се мій скарбъ: се міні Богъ у вікно́ вки́нувъ! А що́? Я жъ вамъ каза́въ—не вірили?

Парубки́ не слухають ёго та то́вплятця въ ха́ту, а тутъ на той га́ласъ де́ не взяли́сь на́ймитъ изъ на́ймичкою, убігли въ ха́ту, за рога́чъ та за макогінъ, якъ штурхну́ть одно́го, дру́гого, такъ вони́ й угамува́лись.

— Будь ла́скавъ, ка́жуть парубки́, — хочъ що-не́будь дай за те, що принесли́ твому́ хазя́інові скарбъ!

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

На́ймитъ ки́нувъ імъ кілька дука́тівъ, та й ка́же:

— На́те вамъ за пра́цю, а се на́ші гро́ші, бо сами́ таки́ розсудіть: хто бъ іхъ у чужу́ ха́ту вки́нувъ, якъ би́ не самъ Богъ того́ схотівъ!

Та, се́е ка́жучи, позбіра́въ на́ймитъ гарне́нько дука́ти и схова́въ іхъ у скри́ню.

Оттаки́й-то бувъ щасли́вий нашъ Павлу́сь! Ска́зано: якъ кому́ Богъ дасть ща́стя, то не тре́ба ёму́ й рі́дної ма́тері, не тре́ба и скарбу шука́ти: самъ скарбъ ёго́ зна́йде. А дру́гому небора́кові на бездо́ллі, у те жъ са́ме вікно́, у ко́тре вки́нувся скарбъ, улізе зло́дій и оста́нню соро́чку ви́тягне; не поро́бить день, то на дру́гий и їсти нічого.

Щасли́ва ни́тка до сме́рти не ввірва́лась Павлусе́ві. Найшла́сь и дівчи́на, що, якъ той скарбъ, сама́ до ёго лиця́лась. Посла́въ ёму́ Госпо́дь и діточо́къ, покірнихъ, слухня́нихъ, працёви́тихъ, не таки́хъ, якъ він пудофе́тъ, а у ма́тіръ, бо жінка у ёго була́ невсипу́ща господи́ня. И віку ёму́ таки́-чима́ло протя́гъ Госпо́дь: до бі́лого во́лоса доспа́вся. Спавъ, спавъ, ажъ по́ки навіки не засну́въ.

Що́ таке́ на сві́ті ща́стя? спита́въ би я у ду́же письме́нних. Часте́нько чу́ешъ, лю́ди ка́жуть: ото́й щасли́вий. Гля́нешъ на того́ щасли́вого, а він тобі пока́зує на дру́гого, а самъ жа́луетця на свою́ недо́лю. Зову́ть щасли́вими и тихъ, що увесь свій вікъ нічо́го не дба́ють, якъ мій Павлу́сь. Богъ імъ усе́ даé, а воні ну́дятця світомъ, не зна́ють, що́ у нихъ е и чого́ імъ тре́ба.

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

Зову́ть и скупо́го щасли́вимъ, бо у ёго бага́цько гро́шей; а вінъ небора́къ увёсь свій вікъ стереже́ тихъ гро́шей, якъ рябко́ на ланцюгу́, ніякої кори́сти зъ нихъ не ма́е, и голо́дний и холо́дний ще гіршъ одъ яко́го-не́будь бідола́хи. Ні, пано́ве, по мо́ему той тільки щасли́вий, хто дру́гому не зави́дуе, а дя́куе Бо́га за те, що́ вінъ ёму́ посла́въ, — той, кого́ Госпо́дь благослови́въ на до́брі діла́, що роски́нулись вони́ по світу, якъ розросла́сь пшени́ця на до́бре ви́ораній ни́ві. Нагоду́е вона́ и па́харя и ёго́ сусі́дівъ, попаде́ одъ не́і ски́бка и ста́рцеві въ то́рбу. Не той тільки щасли́вий, що самъ натріскаетця и ви́спитця, а той, що й дру́гого нагоду́е и заспоко́іть, бо у тако́го и душа́ бу́де не голо́дна.

Оце́жъ такъ загвозди́въ вамъ зписьме́нська, щобъ сами́ одгада́ли, чи мій Павлу́сь спра́вді щасли́вий, чи, мо́же, таки́мъ тільки прозва́ли ёго зави́сливі лю́де. Гле́діть же, щобъ не було́ по прика́зці: хва́лить шинка́рь пъяни́цю, а дочки́ своёі за ёго не віддасть! Зави́дуете ща́стю мого́ Павлуся́, а ніхто́ бъ не схотівъ бу́ти Павлусе́мъ.

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

БІБЛІОТЕКА-ЧИТАЛЬ...
5
Т. 86.
...Полтавського...

КОБЗАРЬ

П. П. АРТЕМОВСЬКОГО-ГУЛАКА.

Струны мои, струны!
Струны золотыи,
Заграйте мни стыха,
А чей козакъ—нетяжыще
Позабуде лыха!

321/94
ЧИТАЛЬНЯ
Полтавської
обласної бібліотеки

КІЕВЪ.
Типографія М. П. Фрица, большая Владимір. у., возлѣ пам. Ирины собс. д.
1877.

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

Дозволено цензурою. Кіевъ, 17-го октября 1877 года.

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

ПЕРЕДНЕ СЛОВО.

Панъ П. П. Артемовськый-Гулакъ и одынъ изъ першыхъ украинськыхъ пысателивъ почасу и першый послидовець И. П. Котляревського, тилько далеко дотепнійшый, якъ Котляревськый, а проте землякы наськи бильше знають Котляревського и про Котляревського нижъ про шановного поэту того славетного трояка пысателивъ, що засновалы на Украыни самостайну литературу и своимы утворамы далы їй добрый початокъ; троякъ цей складаетця въ наській литератури, якъ звисно, зъ автора кумедіи: «*Простакъ*», Гоголя—Батька, Котляревського и Артемовського-Гулака, котрый пизнишъ всихъ зъявывся пысателемъ, але за те и кращымъ, якъ два перши; першый утворъ Гулака зъявывся на Вкраини, ледве черезъ 20 рокивъ, описля першого выдання «*Энеиды*» въ *Украинському Вистныку*, въ Харькови—то була поэма: «*Панъ та Собака*», найкраща споруда нового поэты, котру тогочасна громада прыйняла зъ велыкою шанобою и довго ця поэма ходыла въ рукопысахъ по рукамъ громадянъ, ажъ покы незабутній Шевченко незаспивавъ своеи лебединои писни; тогди забулы Артемовського-Гулака въ громади на якыйсь часъ, бо всяке жадно слухало тилько кобзарського спиву невмирущого Шевченка; да и недыво, що громада за сонцемъ небачыла зорь; але теперъ наставъ для Украины иншый часъ, часъ оцинкы того, що зробылы для їи литературы нетилько

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

Шевченко да Квитка, а навить вся громада украинськыхъ пысателивъ, а Артемовськый-Гулакъ, якъ одынъ изъ першыхъ пысателивъ нашыхъ, мае въ наській литературі велыку вагу и цину и часъ бы намъ всимъ познаты его творы, котрыхъ хочъ и небагато, за те воны коштовни и вповни народни, якъ по духу своему, такъ и по чыстій народній мови, до чого недосягавъ панъ Котляревськый ни своею «*Энеидою*», ни своими операмы; да и теперенькы небагато украинськыхъ пысателивъ, якъ на Вкраини, такъ и въ Галыччыни, такыхъ, щобъ здолалы потягатыся своимы утворамы зъ Артемовськымъ-Гулакомъ, хочъ и на ему одбылася трохы котляревщына негоднымы для украинськои народнёи поэзіи ямбамы, котрыхъ накыдавъ багато Котляревськый въ свою чудасійну «*Энеиду*», що такъ довго потишало наше панство небувалымы украинськымы троянамы.

Шановный панъ П. А. Кулишъ каже про Артемовського-Гулака, «що зъявывсь винъ въ нашъ часъ, зъ своимъ дужымъ и гыбкымъ стыхомъ и зъ тою образностю, котрою выповнено гумористычне оповидання его про *Пана та Собаку*, винъ зоставывъ бы въ украинській словесности значный памьятникъ свого побуту», и це велыка свята правда, бо въ той часъ, якъ пысавъ Артемовськый-Гулакъ, его утворы вважала громада тилько за прымху и недавала имъ миста въ литературі, вважаючы, навить, таку поэму, якъ *Панъ та Собаку*, не бильше, якъ смиховыною, за для потихы гулящого люду, а про те, цяя трагы-кумедія такый коштовный утворъ, що найкращый изъ теперешнихъ пысателивъ въ Славянщыни не посоромывся бъ пидпысатысь пидъ нею. Друга споруда Артемовського-Гулака такожъ надрукована въ *Украинському Вистныку* (котрый переставъ выходыты ще въ 1821 г.). *Солопій та Хивря* далеко вже не така коштовна, якъ перша, *Панъ та Собака*, що залежыть видъ того, що нашъ поэта незнайшовъ въ того-

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

часній громади ниякои соби пидмогы, черезъ що творы его робылысь, що дальшъ, то всѐ слабши, а потимъ винъ и зовсимъ умовкъ; опричъ першыхъ его двохъ творивъ, заслугуе ше велыкои шаны громадськои и его перекладъ баллады: «*Твердовськый*» зъ Мицкевича, котрый, въ першый разъ, зъявывся въ тыску 1827 году, въ діаріуши *Славянинъ*, остатни жъ его виршы булы вси надруковани въ альманаси 1834 року, *Утренняя Звѣзда*; вси ци выдання теперенькы велыка ридкость, що и прымусыло насъ зибраты зъ ихъ уси надруковани творы Артемовського-Гулака въ одынъ збирныкъ, для тыску его особыстымъ выданнямъ, до чого вже давно бъ належало прыступыты.

Шановный П. А. Кулишъ розглядаючы коштовнисть утворивъ Артемовського-Гулака въ «*Основи*» каже, що, виддаючы заслужену данину повагы антецессорамъ тогочасныхъ пысателивъ, зийшовшыхъ зъ литературного лану, мы повынни прызнаты за п. Артемовськымъ-Гулакомъ велыку заслужчыну въ видносынахъ розвою украинського слова описля Котляревського. Его мова до сего часу, каже Кулишъ, нестратыла своеи цины, а мы ще скажемо видъ себе въ додатокъ ще и тее, що его мова, а ни на гычъ негирше мовы шановного автора «*Хмаръ*» и «*Маруси Богуславкы*» п. И. Левицького, або мовы шановного перекладчыка М. Старицького.

Додамъ ще й те, що, выдаючы збирныкъ творивъ стародавняго поэты Украины, я маю надію, що шановна громада наськихъ чытачивъ прыйме его зъ тіею увагою, якои заслужывъ видъ неи п. Артемовськый-Гулакъ своею працею.

Ф. Пискуновъ.

Кыивъ.
1877 року, іюня 10.

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

РЫБАЛКА.

БАЛЛАДА.

Das Wasser rauscht, das Wasser schvoll,
Ein Fischer sass daran,
Sach nach dem Angel ruhevoll,
Kühl bis ans Herz hinan.
Göthe.

Вода шумыть!... вода гуля!...
На берези *Рыбалка* молоденькый
На поплавець глядыть и прымовля:
Ловитця, рыбонькы, велыки и маленьки!

Що рыбка смыкъ, то серце тёхъ!...
Серденько щось *Рыбалочци* вищуе:
Чы то тугу, чы то переполохъ,
Чы то коханнячко?... не зна винъ, а сумуе.

Сумуе винъ,—ажъ ось реве!
Ажъ ось гуде!—и хвыля утикае!...
Ажъ—гулькъ!... зъ воды дивчынонька плыве,
И косу счисуе, и бривкамы моргае...

Вона й морга, вона й кива:
«Гей! гей! не надь, *Рыбалка* молоденькый.
«На зрадный гакъ ни щукы, ни лына!...
«На що ты нивечышъ мий рідъ и плидъ любенькый

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

«Колыбъ ты знавъ, якъ *Рыбалкамъ*
«У мори жыть изъ рыбкамы гарненько,
«Ты бъ самъ пирнувъ на дно къ лынамъ
«И парубоцькее оддавъ бы намъ серденько.

«Ты жъ бачышъ самъ,—не скажешъ: ни,—
«Якъ сонечко и мисяць червоненькый
«Хлюпощутця у насъ въ води на дни
«И изъ воды на свитъ выходять веселеньки!

«Ты жъ бачывъ самъ, якъ въ темну ничъ
«Блыщять у насъ зироньки пидъ водою;
«Ходы жъ до насъ, покынь ты удку причъ:
«Зо мною будешъ жыть, якъ братъ жыве зъ сестрою.

«Зирны сюды!... чы се жъ вода?....
«Се дзеркало: глянь на свою уроду!...
«Ой, я не затымъ прыйшла сюды,
«Щобъ намовлять зъ воды на парубка незгоду!»

Вода шумыть!... вода гуде!...
И ниженьки по кисточкы займае!...
Рыбалка вставъ, *Рыбалка* йде,
То спынытця, то впять все глыбшенько пирнае!...

Вона жъ моргa, вона й спива....
Гулькъ!... прыснулы на сынимъ мори скалкы!...
Рыбалка хлюпъ!... За нымъ шубовсть вона!...
И бильше вже нигде не бачылы *Рыбалкы!...*

ТВЕРДОВСЬКЫЙ.

БАЛЛАДА.

«Нуте, хлопци! швыдко, шпарко!
Музыкы заграйте!

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

Гей, шынкарю! гей, шынкарко!
Горилкы давайте!»

Рижуть скрыпкы и бандуры,
Дивчата гопцюють;
Хлопци, питъ ажъ лѣтця зъ щкуры,
Коло ихъ гарцюють.

Бряжчать чаркы, люлькы шкварчять.
Шумуе горилка;
Стукъ, гармыдеръ,—свыстять, крычять,
Голосыть сопилка.

Панъ Твердовськый въ кинци стола
Съ поставця черкае:
«Гуляй душа! тра-ла-ла!»
На ввесь шынкъ гукае!

Въ батька й матиръ отамана
И громаду лае;
Скрутывъ жыда, якъ Гамана,
Ще й усомъ моргае!

Сикнувсь уланъ—винъ вздовжъ ёго
Шаблюкою триснувъ.
Уланъ—тю-тю! га-га! го-го!—
Зайцемъ въ кутку прыснувъ!

Взявъ на—бакыръ пысарь шапку:
Панъ гришмы забрязкавъ;
Ажъ, гулькъ!—пысарь верть въ собаку,
И на всихъ загавкавъ.

А шевцеви панъ Твердовськый
Въ таки знакы дався,
Що, мабуть, изъ часъ московськый
Барыломъ качався.

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

Въ нисъ втеребывъ дви бурулькы;
Зъ бурулёкъ, мовъ зъ кухвы,
Бьють пидъ стелю черезъ рульки
Джерела сывухы.

Бьють джерела.... панъ-гульвиса
Кухоль пидставляе;
Ажъ зыркъ въ кухоль—що у биса?
Въюнъ на дни играе!

«Духъ Святый, мыряне, зъ намы!
Вылупить лышъ банькы!»
Въюнъ утикъ, а цапъ зъ рогамы
Вылазыть изъ шклянкы.

Мекнувъ, мовъ его родымець
Почавъ мордуваты.
Та й скикъ въ коминъ; ажъ гулькъ—Нимецъ
Стоить середъ хаты!

Нисъ—карлючка, ротъ свынячый,
Гыря вся въ щытыни;
Нижкы курячи, собачый
Хвистъ, рижкы цапыни!

Дрыгъ ногою! круть рижкамы!
Въ поясъ поклонывся:
«Ну, Твердовськый, часъ, изъ намы
Щобъ ты росплатывся!

«Гулявъ еси, верховодывъ,
Усимъ въ знакы дався;
Дивчатъ любывъ, жинокъ зводывъ,
Надъ всимы знущався.

«Чого душа забажала,
Мавъ всего ты стилькы!...

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

Курей, ковбасъ, мяса й сала,
Бочкамы горилкы.

Нагривъ и намъ ты чупрыну
Якъ самъ здоровъ знаешъ:
Окульбачышъ, мовъ скотыну,
Та всюды й гасаешъ!

Годи глузовать зъ чортамы!
Слова—не полова:
Чы забувъ, яка мижъ намы
Зъ тобою умова?

«Лыса гора... брытва... палець...
Паперу пивъ карты...
Гайда въ пекло! кровь не смалець.
Зъ чортами не жарты.

«Въ письми стоить (чытай смило):
На капалъ бисовськый
Зъ начынкою душу й тило
Одпысавъ Твердовськый.

Служыть ему чорты мають
(Такъ прыйшлось въ умову),
Поки въ Рыми не піймають,
Аминь сему слову!

«Що теперъ, Твердовськый, буде,
Про те въ пекли знають:
Сю корчму хрещени люде
Рымомъ называють.»

—«Бачъ, чортяка! бачъ, падлюка!
Якъ умудрувався!
Се вже, бачъ, нимецька штука»,
Твердовськый озвався.

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

«Та вже жъ, чы йты въ пекло справди,
То й пидемъ, байдуже!
Але й ты робы по правди
И не чванься дуже.

«Заглянь въ контрактъ твій зо мною,
Яка тамъ умова?
Ще тры штукы за тобою;
Вытнешъ—ни пивъ-слова!

«Отъ бачъ, висыть надъ дверыма,
Завбильшкы изъ цапа,
Передъ твоимы очыма
Малевана шкапа!

Нехай шкапа пидо мною
Огаремъ гарцює;
Нехай крутыть головою,
Стрыба и басуе.

Ты, тымъ часомъ, писку въ жменю:
Гарапныкъ тройчатый
Сплеты зъ писку, якъ зъ ременю,
Коня поганяты:

«Ще жъ попасать коня треба,
Стать на одночынокъ:
То вже, гляды, щобъ якъ зъ неба
Вродывся будынокъ,—

«Будынокъ зъ лушпынъ гориха,
Оттамъ за байракомъ;
Изъ боридъ жыдивськыхъ стриха,
Цвяхована макомъ.

«Отъ и гвиздокъ на почынокъ,
Чверть локтя завздовжкы:

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

По три въ кожну вбый зъ мачынокъ,
А менше ни трошкы.»

Бисъ перистый свыснувъ, кляснувъ,—
Ажъ кинь вже басуе;
Батигъ зъ писку въ руци ляснувъ,
Твердовськый сумуе.

Скикъ въ стремена, давай драла....
Ажъ що за одминокъ?—
Стриха въ хмарахъ заблыщала,
И стоить будынокъ!

«Выгравъ справу! Бачъ, псяюха,
Задыхавсь мовъ скаженый!
Ну, теперъ скупайсь по уха
Въ водыци свяченій.»

—«Змылуйсь, свате, я въ сій зроду
Лазни не купався».
Скорчывсь, зморщывсь.—шубовсть въ воду!
Та й назадъ порвався.

Захлынувся, чхнувъ и прыснувъ;
Трыйчы закрутывся,
Трыйчы тупнувъ, трыйчы свыснувъ,
Ажъ шынкъ затрусывся.

Хмара якъ ничъ налетила,
И сонце сховалось;
Галокъ, крюкивъ, воронъ сыла,
На стриси зибралось!

Крюкають, кавчять, мекечуть
Всимы голосамы:
То завыють, то шепечуть,
Бражчять ланцюгамы!

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

«Ну, Твердовськый другу справу
Выгралы чортякы,»
—Не кваптесь лышъ ще на славу
Втру я вамъ кабакы.

«Куць програвъ, куць выгравъ справу,—
Ще якъ доведетця,
Выграй третю. Глянь на лаву:
Що тоби здаетця?

«Цмокнысь зъ жинкою моею,
Вона твоя буде;
Якъ я жывъ на свити зъ нею—
Про те знають люде.

Будь ты їй за чоловика
(Остатня умова),
Прысягайсь любыть до вика,
Та тоди й ни слова,

«Нехай пипъ вамъ рукы звяже,
Теперъ, по сій мови,
Люде добри, що чортъ скаже—
Бувайте здорови!»

А чортови не-до-солы;
Хвостыкомъ кивае,
Нисъ скопылывъ, мовъ грынджолы,
И дверей шукае.

Стрыбъ по хати, хапъ за клямку;
Твердовськый по пыци,
Трись по гыри!—розбывъ шклянку
И горщыкъ зъ полыци.

«Эй, не быйсь, кажу, Твердовськый!
Гвалтъ, рятуйте, люде!

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

Бо вылаю по бисовськый
Тяжко слухать буде.»

А тымъ часомъ скикъ къ одвирку—
Ну цапомъ стрыбаты.
Зъ прогоныча зуздривъ дирку!
Та й шморгнувъ изъ хаты.....

«Ой, держить, ловить псяюху!»
Уси загукалы;
А псяюхы нема й духу:
Помынай якъ звалы!

«Жинко люба, годи плакать,»
Твердовськый озвався;
«Хотивъ, зъ чортомъ васъ посватать
Та й чортъ излякався.

«Мабуть, вси чорты—бурлакы
Та ще й розумъ мають,
Знають, де зимують ракы—
Одъ жинокъ втикають.

«Може въ пекли инше дило,
Въ насъ сёго немае:
Жинка грызе душу й тило,
Мужыкъ попывае.

«Нуте жъ, хлопци, швыдко, шпарко!
Музыкы заграйте!
Гей, шынкарю! Гей шынкарко!
Горилкы давайте?

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

ТЮХТІЙ ТА ЧВАНЬКО.

ПОБРЕХЕНЬКА.

Mes jours sont le tissu d'un contraste étonnant;
Je ne vis qu'en pleurant, et je mourrai riant!
L'amour, pour tant de coeurs l'objet de plus doux charmes
Fut pour le mien la source et des maux et des larmes!
Pour adoucir mon sort et mes regrets cuisants,
En poussant des soupirs j'écris des vers plaisants.
Qu'ils sont droles, ma foi, ces destins que les notres!
Quoi!... je pleure, et morbleu! j'en fais rire les autres!

Нашъ Виршомазъ *Тюхтій* старыхъ людей шануе,
Гарасько якъ звеливъ, винъ такъ и компонуе.
Чы справжкы, чы й на жартъ що тилькы напысавъ,
То такъ на девять рикъ те въ скрыню и запхавъ!
А на десятый рикъ якъ выйме, прочытае.
Побачыть самъ здоровъ, що тамъ ладу бисъ мае;
То въ грубу такъ такы и впре шпаргаля все!
Отъ братъ его *Чванько* слабкый уже на се:
Що начеркавъ, то такъ въ друкарню и несе!
Але громада ихъ однако поважае:
Того ни сномъ не зна, другого не чытае.
Скажить, будь ласкави: хто зъ ихъ дурнійшый двохъ?
Та глузду, грихъ казать, скупенько у обохъ!
Такъ першый же хочъ тымъ за працю надолужыть,
Що въ девять рикъ хочъ разъ тепломъ соби услужить;
Другый такый дурный, що мерзне винъ дрижыть,
А кныжокъ жъ его съ пять сажнивъ такъ лежыть!....

ДЕ-ЩО ПРО ГАРАСЬКА.

Воно-то, бачъ, по нашому *Гарасько;* а по Московськый Горацій. О! вже воны хочъ що, то по своему перековерсають. Тамъ то вже предывенна ёму мова! Отъ часомъ трапытця такъ

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

що зъ годыну стоишъ передъ нымъ, а винъ тоби: сиче та руба що жъ? песъ колы й сливце уторопаешъ, що винъ тамъ гергоче!! Отъ тилькы буцимъ то й дочуваешъ: *вотъ* та *вотъ;* та *штіо,* та *штіо;* та *гаварю-кажу, гаварю-кажу!!...* а що винъ тамъ тоби *говоритъ-каже,* того далеби, й зъ попомъ не розберешъ! Ище бъ то щось сказавъ, бо языкъ дуже свербыть та цуръ имъ: визьмешъ, якъ-то кажуть, лычкомъ, а оддасы реминцемъ... Я то тилькы, знаешъ, хотивъ сказать отъ про того *Гараська,* бо винъ уже подавно сказавъ: що колы вже Луцыпиръ пидцькуе кого маглювать вирши, то нехай наялозыть та й *попит premet in аппит.* Винъ то оце сказавъ, бачъ, по *лытвынськый,*—бо винъ бувъ, соби на лыхо, *Лытвынъ;* а по нашому, то воно значытця ще: що колы вже напысавъ що, то нехай куды запровторыть такъ, щобъ тилькы мыши та пацюкы про те зналы.

Одже я его часомъ, такъ якъ и Чванька, не дуже-то слухаю, байдуже. Инше дило у Лытви, а инша ричъ у Москви: може воно тамъ колысь и добре було. А у насъ тіи погани виршамазивъ стилькы наплодылось, що, якъ бы кожный ховавъ те на десять рикъ, що за годыну набазгра, то бъ нигде було чоловикови й хаты нанять за паперамы!

Вы, дурни, я жъ кажу, на се лышъ не вважайте;
Людей пытайтеся, та й свій вы розумъ майте!
Не вамъ *Гарасько* сей указъ скомпоновавъ:
Винъ самъ розумный бувъ, розумнымъ и пысавъ;
Пышить и крамаривъ, папернykивъ годуйте!
У насъ холодный край, а лисъ ставъ дорогый;
Дурни ни по чому: що ступышъ, то й дурный.
Пышить, будь ласкави,—подякують вамъ люде,
За дурнямъ та й всимъ розумнымъ тепло буде...

84433
32488
470619
Державна історична бібліотека УРСР
ЦЕНТРАЛ. ШКОЛЬНА БІБЛІОТЕКА г. ПОЛТАВА

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

ДО ПАРХОМА.

I.

Aequam memento rebus in arduis
Servare mentem: non secus in bonis, etc.
Horat. Lib. II. Od. 3.

Пархиме! въ щасти не брыкай!
Въ нудьзи прытьмомъ не лизь до неба,
Людей пытай—свій розумъ май;
Якъ не мудруй, а вмерты треба!
Чы каратаешъ викъ въ журби,
Чы то за поставцемъ горилки,
Въ шынку наризують тоби
Цымбалы, кобзы и сопилка;
Чы пьяный пидъ тыномъ хропешъ,
Чы до господы лизешъ рачкы
И жинку макогономъ бьешъ
Чы самъ товчесся на вкулачкы;
Оры и засивай ланы,
Косы шыроки перелогы,
И грошыкы за баштаны
Лупы,—та все одкынешъ ногы,
Покынешъ все: стижкы й скырты,
Вси ласощы: паслинъ, цыбулю;
Загарба иншый все, а ты
Ззисы за гирку працю дулю.....
Чы соцькымъ батько твій въ сели,
Чы самъ на панщыни працюе,
А смерть зривняе всихъ въ земли:
«Ни зъ кымъ скажена не жартуе....
«*Чы читъ, чы лышка?*» загука;
Ты крыкнешъ: *читъ!..* «Ба брешешь сыну!»
Озветця паплюга съ кутка,
Та й зцупыть зъ печи въ домовыну....

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

II.

Tu ne quaesieris, scire nefas, quem mihi quem tibi
Finem Di dederint, Leuconoë; nec Babylonios
Tentaris numeros, etc.
Horat. Od. 12.

Пархоме! не мудруй, ворожкы не пытай,
Якъ довгый викъ прокаратаешъ;
Що выкувала вже *зозуля*,—прожывай,
А билше шкода, що й бажаешъ!
Хочъ всихъ ты упыривъ зберы и знахуривъ,
Хочъ покумайся ты зъ видьмамы:
Нихто не скаже намъ, такъ якъ бы ты хотивъ,
Що доля завтра зробыть зъ намы:
Чы доведетця ще подушне заплатыть?
Чы до снагы вже розплатывся?
На що про що тоби надъ цимъ чупрыну грыть!
Дурный, дурный! а въ школи вчывся....
Терпы! за долею, куды попхне, хылысь,
Якъ хылытця одъ витру гылка
Чы будешъ жыть, чы вмрешъ, Пархоме,—не журысь
Журысь объ тимъ, чы е горилка!..
А е, такъ пры на стилъ! частуй та й самъ кругляй.
Чы намъ, Пархоме, треба скилькы?
Та вже-ж—чы вкорочать свій викъ, то вкорочай
Въ шынку надъ бочкою горилкы.
Отъ, мы базикаемъ, а часъ, мовъ вилъ зъ горы
Чухра, ёго не нелыгаешъ.
Отъ скилькы бъ выпылы до сеи мы поры,
Такъ ты жъ буцимъ не дочуваешъ.
Ну жъ цупъ остатню ты грывняку зъ капшука,
Покы стара пере ганчиркы,
Бо вже якъ вернетця, то думка, бачъ, така,
Що помремо обыдва безъ горилкы.

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

БАТЬКО ТА СЫНЪ.

БАЙКА.

«Эй, Хведьку, вчись! Эй, схаменысь!»
Такъ панотець казавъ своїй дытыни:
Шануйсь! бо далыби, колысь
Тму, мну, здо, тло—спышу на спыни!»
Хведько не вчывсь: и скоштувавъ
Березовои кашкы,
Та впять не вчывсь и пустувавъ:
Побывъ шыбкы и пляшкы;
И щобъ не скоштувать одъ Батька ризочокъ,
Винъ ризку вперъ въ огонь, тай заховавсь въ кутокъ.
Ажъ батько за чубъ хипъ! и не знайшовшы ризкы,
Дрючкомъ Хведька разивъ изъ шисть оперезавъ!...
Тогди Хведько кризь слизкы
Такъ батькови сказавъ:
«Колыбъ було знаття, що гаспыдська дрючына
Такъ дуже дошкуля, то, песька я дытына,
Колыбъ я такъ робывъ:
Я бъ вперъ дрючокъ въ огонь, а ризкы бъ не палывъ!

РЫБКА.

БАЙКА.

Въ ставочку Плиточка дрибненька
Зъ нечевья зуздрила на удци червяка,
И такъ була раденька!
И думка то була така,
Щобъ пидвечиркувать смачненько.
Ну, дейко до ёго швыденько!

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

То зъ-боку ускубне,
То зъ-переду поцупыть,
То хвостыка лызне.
То знызу впять пидступыть,
То вырне, то пирне,
То сипне, то смыкне,
Вовтузытця, ялозытця и пріе,
Та ба! те ротыня таке узеньке бачъ,
Що ничого не вдіе!
Хочъ сядь, та й плачъ!
«Ой горенько мени на свитоньку,» мовляе,
«За що мене такъ доля зневажае?
Тымъ пельку и жывитъ дала съ сковальскый михъ,
Тымъ зубы мовъ шпычкы, а намъ, на глумъ, на смихъ,
Ротъ шпылькою неначе простромыла?....
Ой, правду дядына небога говорыла:
Що тилькы на свити велыкымъ рыбамъ жыть!
А намъ малымъ въ кулакъ трубыть!»

Такъ Плиточка въ води на долю нарикае,
А на гаку червякъ все хвостыкомъ кивае!
Червякъ кива,—ажъ ось, зи дна
Гулькъ Щука! бовть!... вона
За удку хипъ!
А удка сипъ!
Зъ воды шубовсть въ окрыпъ!...
«Ой лышечко! оце жъ якъ дядына збрехала!...»
Изъ ляку Плиточка сказала.
И бильшъ не скаржылась на долю плиточокъ
За ласенькый на удочци шматокъ:
Що Богъ пославъ, чы то багато, чы то трошкы—
Въ куширъ зализшы, ила мовчкы.

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

ПАНЪ ТА СОБАКА.

На землю злизла ничъ... нигде ани шышырхне,
Хыба то де-куды кризь сонъ що-небудь пырхне.
Хочъ въ око стрель соби—такъ темно на двори!
Уклався мисяць спать, нема а ни зори,
И ледви крадькома яка маленька зирка
Зъ-за хмары выгляне, неначе мышъ зъ засика.
И небо, и земля—уже одпочыва;
Все ничъ пидъ чорною запаскою хова.
Одынъ Рябко, одынъ якъ палець, не дримае:
Худобу панську, мовъ братъ ридный, доглядае.
Бо дармо исты хлибъ Рябко нашъ не любывъ:
Ивъ за пятёхъ, але те ивъ, що заробывъ.
Рябко на панському двори не спытъ всю ничку.
Колыбъ тоби на смихъ було де выдно свичку,
Або въ сели де на опичку
Маячывъ каганець.
Вси сплять, хропуть,
Аде-яки сопуть.
Уже и панотець,
Прылизшы изъ хрестынъ, до утрени попхався....
А нашъ Рябко, кажу, все спаткы не вкладався.
Знай неборакъ ганя то въ той, то въ сей кутокъ;
То зазырне въ курныкъ, то—дейко до свынокъ.
Спыта: чы вси такы жывенькы поросятка,
Индыкы та качкы, курчятка й гусенятка?
То звидтиль навпростець
Махае до овець,
До клуни, до стижкивъ, до стани, до оборы;
То зновъ назадъ чымъ-дужъ,—щобъ часомъ Москали
(А ихъ тоди було до хрина на сели),
Щобъ Москали, мовлявъ, не вбралысь до коморы,
Не спыть Рябко та все такъ лавка, скаучыть,

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

Що сучый сынъ, колы ажъ въ ухахъ не лящыть!
Все дума: якъ бы то пиддобрытця пидъ пана?
Не зна жъ, що не мене Рябка обрадованна!
Якъ гавъ, такъ гавъ, покы свинуло на двори;
Тоди Рябко простягсь, захрипъ въ своій нори.
Чому жъ Рябку не спать? чы знавъ винъ, що зъ нымъ буде?
Заснувъ винъ смачно такъ, якъ сплять вси добри люде,
Що щыро стережуть добра своихъ панивъ....
Якъ ось—трусъ, галасъ, крыкъ!... ввесь двиръ загомонивъ:
«Цу-цу, Рябко! на, на! сюды Рябка клыкните.»
—«Ось-ось я, батечки!,.. чого вы тамъ! скажите!»
Стрыба Рябко, вертыть хвостомъ,
Неначе помеломъ,
И знай дурненькый скалыть зубы
Та лыже губы.
«Уже жъ, бачъ,» дума винъ, «не дурно це въ двори
Одъ самои тоби зори
Вси панькаютця коло мене:
Мабуть, самъ Панъ звеливъ виддать Рябку печене
И що зосталося варене.
За те, що, бачъ, Рябко всю Божу ничъ не спавъ,
Та гавкавъ на ввесь ротъ, злодіивъ одганявъ.»
—«Цу-цу, Рябко!» ще разъ сказавъ одынъ псяюха.....
Та й хапъ Рябка за уха!
«Кладить Рябка!» гукнувъ.... Ажъ ось и Панъ прыбигъ,
«Лупить Рябка!» сказавъ, «чухрайте ось батигъ!»
—«За що?» спытавъ Рябко; а Панъ крычыть: «Чухрайте!»
—«Ой! ёй! ёй! ёй!» а Панъ имъ каже: «Не вважайте!»
—«Не буду, батечку!.. За що жъ це честь така?»
—«Не слухай!» Панъ крычыть; «лупить, деритъ, Рябка!»
Деруть Рябка! мовъ пирья,
На галасъ збиглася двирня:
«Що? якъ? за що? про що»? Не знае ни одынъ.
«Пустить!» крычыть Рябко: «не будь я песькый сынъ,

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

Колы вже вдержу бильшъ!»
Рябко нашъ хочъ не бреше,
Такъ що-жъ? Явтухъ Рябка все знай по жыжкахъ чеше.
«Пустить, швидчій пустить!» Панъ на ввесь ротъ гукнувъ,
Та й зъ хаты самъ умкнувъ.
«Пустить!» гукнулы вси: «Рябко вже вдовольнывся!»
—«Чымъ, люде добри, такъ оце я провынывся?
За що жъ глузуете?» сказавъ нашъ неборакъ;
«За що знущаетесь вы надо мною такъ?
За що, за що?» сказавъ, та й попустывъ патёкы,
Патёкы гиркыхъ слёзъ, узявшыся за бокы.
—«За те,» сказавъ одынъ Рябкови зъ наймытивъ,
«Щобъ не колошкавъ ты въ ночи своихъ Панивъ;
За те... але що тутъ?... ходимъ, Рябко, лышъ зъ хаты:
Не дуже, бачу, ротъ тутъ можно роззявляты.
Ходимъ Рябко на двиръ.»
—Пишлы.
—«Се не пусте,»
Сказавъ Явтухъ Рябку: «оце тебе за те
По жыжкахъ, бра Рябко, такъ гарно пошмагалы,
Що Панъ изъ Панею сю цілу ничъ не спалы.»
—«Чы выненъ я сёму? Чы ты, Явтухъ, здуривъ?»
—«Гай, гай!» сказавъ Явтухъ. «Рябко! ты знавыснивъ,
Ты выненъ, бра Рябко, що ниччю розбрехався:
Ты жъ знавъ, що вчора нашъ у карты Панъ програвся!
Ты жъ знавъ,
Що хто програвъ,
Той чорта (*не теперъ на спомынкы*) здримае,—
Той батька ридного, розсердывшысь, програе!
Ты жъ знавъ, кажу, Рябко, що Панъ не буде спать.
До чого жъ гавкавъ ты? на що жъ було гарчать?
Нехай бы гавкавъ самъ, а ты бъ уклавсь тыхенько.
Забравшысь въ ожередъ, та й спавъ бы тамъ гарненько.
Теперъ ты бачышъ самъ, що мокрымъ винъ рядномъ.

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

Напався на тебе и знай верзе прытьмомъ:
Що грошей вчора винъ процпндрывъ щось не трохы;
Що Паню черезъ те всю ничъ кусалы блохы;
Що буцимъ вчора винъ грать въ карты бъ не сидавъ,
Колыбъ сегоднишню бувъ ничъ хочъ закунявъ;
Що буцимъ ты, Рябко, такъ гавкавъ, якъ собака;
Що буцимъ по тоби походыть ще й ломака;
Що бачця ты ёму оставъ, надосолывъ,
И бачця винъ тебе за те й прохворостывъ.
А бачъ, Рябко, а бачъ! не гавкай, не ганяйсь;
Ляжъ, хирный, та й мовчы, и зъ Паномъ не ривняйсь.
Чого брехать? нехай нашъ Панъ здоровый буде,
Винъ самъ и безъ собакъ сю паньщыну одбуде.»
Послухавъ нашъ Рябко порады Явтуха.
«Нехай тяжка ёму годына та лыха,»
Сказавъ, «щобъ за мое, якъ кажуть, жыто
Та ще мене и быто?
Колы мое не въ ладъ,
То я зъ своимъ назадъ.
Чы баба зъ воза,—що жъ? велыка дуже вода?
Кобыли легшый визъ, сему кобыла й рада».
Оттакъ сердега нашъ Рябко помирковавсь,
Та й спать на цилый день и цилу ничъ попхавсь.
Заснувъ Рябко, захрипъ, ажъ ожередъ трясетця;
Рябку й неснитця й не верзетця,
Що вже Москалыки въ комори й на двори
Скризь нышпорять, мовъ тутъ воны й господари,
Що вовкъ ягнятъ, а тхиръ курчятокъ убирае...
Ажъ тутъ и на двори тужъ-тужъ уже свитае.
«Цу-цу, Рябко!» тутъ вси, повыбигавшы зъ хатъ,
«Цу-цу, Рябко! на, на!» гукнулы якъ на гвалтъ.
А нашъ Рябко тоби и усомъ не моргае;
Хочъ чуе, то мовъ спыть и мовъ недочувае.
«Теперъ-то,» дума винъ, «мій Панъ всю ничку спавъ,

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

Бо не будывъ его Рябко и не брехавъ;
Теперъ-то винъ мени свою покаже дяку;
Теперъ уже не втре мени, якъ вчора, маку!
Нехай цупукають... мене симъ не зведуть,
Покы самы сюды обидъ не прынесуть.
Та ще й тогди, не бійсь, поскачуть коло мене,
Покы возьму я въ ротъ хочъ страву, хочъ печене!»
—«Цу-цу!» сказавъ ище Рябкови тутъ Явтухъ;
«Цу-цу!» задыхавшысь, мовъ зъ его перло духъ.
«Ходимъ, Рябко!»
—«Эге, ходимъ! Не дуже квапся,
Самъ прынесы сюды».
—«Иды жъ хутчій, не бався!»
—«Ба, не пиду, Явтухъ?»
—«Иды, бо клыче Панъ!»
Сказавъ, та й зашморгнувъ на шыи винъ арканъ.
«Чешить Рябка!» крычыть тутъ Панъ, якъ нависный;
Рябко жъ нашъ тилько вже що теплый та жывый.
Разивъ изъ шисть Рябка водою одлывалы,
И стилько разъ его, одлывшы, зновъ шмагалы,
А потимъ пересталы.
Рябко спытать хотивъ, але Рябкивъ языкъ
Бувъ въ роти спутаный, неначе путомъ зъ лыкъ,
И гкергкотавъ щось, якъ на сидали индыкъ.
«Постій!» сказавъ Явтухъ Рябкови, «не турбуйся,»
Я правду всю скажу: «Ото, Рябко, шануйся,
Добра своихъ Панивъ, якъ ока, стережы,
Зарання спать не квапсь, въ солому не бижы,
Злодіивъ обганяй та гавкай на звирюку.
Не гавкавъ ты, Рябко,—за тежъ мы, бачъ, въ науку,
Изъ ласкы, зъ мылости Панивъ,
Влипылы сотенёкъ изъ пять тоби киівъ,»
—«Чорты бъ убывъ твого, Явтухъ, зъ Панамы батька
И дядыну и дядька

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

За ласку ихъ!» сказавъ Рябко тутъ на-одризъ.
Нехай имъ служыть бильшъ рябый въ болоти бисъ!
«Той дурень, хто дурнымъ иде панамъ служыты,
А бильшый дурень—хто имъ дума угодыты!
Годывъ Рябко имъ, мовъ болячци й чыряку,
А що жъ за те Рябку?
Сяку мать та таку!
А до того ище споролы батогами,
А за выслугу палюгамы.
Чы гавкае Рябко, чы мовчкы ниччю спыть,
Все выпада такы Рябка прытьмомъ побыть.
Уже мени, бачу, чы то туды—высоко,
Чы то сюды—глыбоко;
Повернеся сюды—и тута гаряче;
Повернесся туды—и тамъ-то боляче.
Хочъ бы я тисто внисъ псяюси изъ дижею,
То бъ винъ розстовкъ и ту надъ спыною моею.
Зъ ледачымъ все бида: хочъ верть-круть, хочъ круть-верть,
Винъ найде все тоби хочъ въ черепочку смерть.»

СОЛОПІЙ ТА ХИВРЯ.

АБО ГОРОХЪ ПРЫ ДОРОЗИ.

КАЗКА.

Vous voyez le grand gain, sans qu'il faille le dire,
Que de ses ports demer le roi tous les ans tire;
Or l'avis, dont encore nul ne s'est avisé,
Est qu'il faut de la France—et c'est un coupaise
En fameux ports de mer mettre toutes les côtes;
Ce serait pour monter à des sommes tres hautes!
Moliére, Les facheux, acte III, scene III.

Спромигся Солопій весною на горохъ,
Та й сившы зъ Хиврею, соби миркують въ двохъ:

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

Чы то продать ёго, чы то ёго посіять?
«А що жъ тутъ мирковать? не полинуйсь провіять,
Сказала Хивря тутъ; «въ мишечкы позсыпай,
Те сіять на поле пидъ дощъ, мерщій, чухрай!»
—«Воно-то, Хивре, бачъ туть не за тымъ идетця;
Але посіять такъ, якъ у людей ведетця
Нехай ёму лыхе!—горохъ ласенька ричъ,
И дитвора за нымъ полизе хочъ у пичъ;
Ты жъ раешъ сіяты горохъ на перелози.
Эй, Хивре, перелигъ лежыть нашъ пры дорози:
Эй, обскубуть горохъ нашъ зеленцемъ, побачъ!...
Въ лопаткахъ обнесуть... тогди хочъ сядь, тай плачъ!»
—«Якои вражои ты матери сумуешъ?
Цуръ дурня! нависный! чи ты жъ того не чуешъ,
Що якъ уродыть Богъ, то дасть на долю всихъ?
Чы се жъ не глумъ тоби, не соромъ и не смихъ,—
Врагъ матиръ зна чого безглуздому жахатьця?
Та джежъ, якъ кажуть-то, колы вовкивъ боятьця,
То ничого ходыть зъ сокорою и въ лисъ.
Иды жъ, кажу, та сій; не мымры тамъ пидъ нисъ!
А бы лышь, Господы, на ныви намъ вродыло,
То буде намъ и всимъ; чы чуешъ ты, мурмыло?
Не будь упдлывый и впартый, мовъ оса,
Мовъ наровыстый кинь: бо вылаю, якъ пса».
—«Эй, Хивре», Солопій сказавъ їй, «не сварыся;
Бо, далыби, горохъ нашъ згыне! схаменыся.
Ну, силькось.... я пиду, посію, та не тамъ,
А де небудь въ кутку, що й врагъ не найде самъ».
—«Не перебендюй бо такъ довго, Солопію!
Бо я горохъ сама де схочу, тамъ посію;
Сама я й выкошу, якъ треба на покисъ,
И ось тоби тогди я дулю дамъ пидъ нисъ!
Але, мій голубе, прошу тебе по ласци:
Послухай часомъ тыхъ, що ходять и въ зопасци;

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

Плюнь, серце, на того, хто такъ тоби сказавъ,
Що буцимъ Богъ жинкамъ волосся довге давъ
За те, що розумъ имъ укоротывъ чымало:
То погань такъ верзла, школярство такъ брехало!
А я жъ-то й мужыкивъ, круты ты не верты,
Не разъ вже бачыла такыхъ дурныхъ, якъ ты!
Оттакъ!—пытай людей; бо той, хто ихъ пытае,
Мовъ старець безъ цинка по стежкахъ неблукае.
Не разъ вже за двомъ зайцямы ты ганявъ,
За тежъ ни одного гонывшысь не піймавъ;
Не разъ ты жаловавъ ухналыкивъ старенькыхъ,
За тежъ ты скилько вже згубывъ пидкивъ новенькыхъ!
Оттакъ ты и теперъ горохъ запропастышъ,
Колыбъ ты самъ пропавъ!»
—«Чого ты тамъ гарчышъ?»
Сказавъ нашъ Солопій тай зъ серця дейко зъ хаты:
Запрягшы кгулыхъ винъ, ну перелигъ ораты.
Зоравъ, посіявъ винъ горохъ, заволочывъ.
Зійшовъ горохъ, пидрисъ, зацвивъ увесь рясненько.
Хто йшовъ той прыглядавсь горохови пылненько.
Тымъ часомъ вже почавъ вбыватьця въ лопаткы,
Ажъ тутъ прійшла черга и на сами стручкы.
Хто йде, горохъ скубне: гребець скубне у жменю;
Иде косарь и жнець-нагарбають въ кышеню;
Прыскочыть дитвора; и въ пелену смыкне,
Зибравъ нашъ Солопій горохъ, та знай клыне,
И на чимъ свитъ стоить по-соромицькый лае;
Усихъ батькивъ съ того винъ свита вывертае:
«Стонадцять бы копыць зъ рогамы вамъ чортивъ!
А!... бисивъ народе! колы бъ ты околивъ!
«Колыбъ ты кожнымъ бувъ стручкомъ подавывся!
«Що бъ въ горли винъ тоби килкомъ бувъ зупынывся!
«Колыбъ трыснувъ бувъ одъ ёго твій жывитъ,
«Нижъ мавъ оце мене ты посадыть на лидъ!

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

«Щобъ горобыночка въ твоихъ кышкахъ бисовськыхъ
«Такъ набубнявила, якъ барабанъ московськый!»
Багацько де чого спивавъ тутъ Солопій,
Молився за ввесь ридъ хрещеный и зо свій.
То, вгамовавшыся, зновъ до свого вертався;
До Хиври сикався, за макогинъ хватався;
То зновъ по доброму ладу винъ їй казавъ:
«Бачъ, Хивре нависна, що нашъ горохъ пропавъ!
«Бачъ, шкапо бисова, чого ты наробыла
«Та ты жъ мене на викъ оце запропастыла».
Ище смачненьке щось хотивъ сказать винъ їй....
«Послухай лышъ сюды,» сказала Хивря, стій!
«Уже якъ бачу я, тебе не переперты:
—«Хто дурнемъ уродывсь, тому дурнымъ и вмерты!
—«Але бъ, мовлявъ, ище сюды й туды зъ дурнымъ:
—«Ось лыхо та бида зъ дурнымъ, та щей зъ лыхымъ!
—«Казала я тоби: що Богъ якъ намъ уродыть,
—«То буде намъ и всимъ и злодій не зашкодыть.
—«Ажъ такъ и есть: хочъ ты посіявъ два мишкы,
—«Хочъ тилько хто хотивъ, той наши рвавъ стручкы—
—«Нехай ёму въ корысть! а все жъ хвалыты Бога,
—«Зибравъ ты симъ мишкивъ гороху зъ перелога!
—«Де пьють тамъ и льють: безъ шкоды не бува.
—«Абы здоровенька лышъ наша голова....
—«Але ты хочешъ, щобъ не или козы сина,
—«И сыти щобъ булы? Ой мудрый дуже зъ сына!....
—«Ну цуръ тоби та пекъ! робы ты що хоты:
—«Оры, мелы и ижъ, хочъ голову скруты!
—«Про мене, я теперъ и не роззявлю рота....
—«Та вже побачымъ яка твоя робота!
—«Та й люды жъ, сіючы, хочъ тратять, а орють
—«То дурни, отъ якъ ты, не сіяни ростуть,
—«Эй схаменесся ты, та пизно, Солопію!»
«Та вжежъ хочъ схаменусь» сказавъ винъ, «хочъ посію,

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

«Та не по твоему: зроблю якъ самъ умію,
«Зроблю, щобъ и стручка ни якый бисъ не вкравъ.»
Зробывъ нашъ Солопій, якъ самъ здоровый знавъ:
Винъ на другу весну плугъ и разы забравшы
И мижъ пшеныцею и жытомъ пооравшы,
Въ середени горохъ увесь засіявъ свій:
«Теперъ то» дума нашъ дурненькый Солопій,
«Теперъ то мій горохъ вже мабуть, розцвитае!
«Нехай цвите, нехай тымъ часомъ доспивае.
«Ось якъ пиду въ жныва пшеныци й жыта жать,
«То, часу марне щобъ мовлявъ незваковать,
«Скошу и свій горохъ, въ копыци поскладаю;
«Та й зъ нымъ упораюсь, и разомъ жнывъ не згаю».
Пишовъ въ жныва: та-ба! ни зерна не заставъ!
Процындрывъ Солопій горохъ и просвыставъ,
А за горохомъ въ гуртъ и жыто и пшеныцю,
Бо тилько зо всего соломы взявъ съ копыцю!
А якъ же це?—Оттакъ: пронюхалы въ сели,
Що Солопій горохъ посіявъ на рилли
Мижъ жытомъ та помижъ пшеныцею своею,—
Давай ходыть въ горохъ.... ходылы и хиднею
Пшеныцю й жыто все такъ змялы, та стовклы
Що сучый сынъ, колы и мисце ихъ знайшлы.
Що жъ Хивря? румсае! а що жъ чыныть небози?
Якъ тилько жъ зуздрила Роззяву на порози
Зняла торбынкы дви новисинькы зъ килка:
«А бачъ, гадюко, бачъ! ты жалувавъ стручка;
Теперъ же зъ диткамы безъ хліба мы шматка!
Бачъ, сыну гаспыдськый, чортовськый Солопьяго!
До чого насъ довивъ ты, бисивъ скупердяго?
Иды жъ теперь звидциль, щобъ твій и духъ не пахъ!
Не вмивъ свого,—носы жъ ты хлибъ чужый въ торбахъ...
Сказала, та й торбы на его почипляла,
И мижъ старцивъ, мовъ пса, Солопія прогнала!...

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

Послухайте мене, вы вси Солопіи.
Що знай мудруете и головы свои
Чортъ батька зна надъ чымъ морочыте до ката,
Якъ въ борщъ, замисць курчятъ, намъ класты кашепята,
Якъ грушы на верби и дули вамъ ростуть;
Якъ исты дазьбига, та ще й гладкымы буть;
Якъ локшыну варыть для війська изъ паперу,
Якъ квашу намъ робыть зъ чорныла и тетерю;
Якъ борошно молоть безъ жорнивъ языкомъ
Якъ бджолы годувать безъ меду часныкомъ
Якъ кохвы пыть панамъ зъ квасоли зъ бурякамы;
Якъ нывы засивать безъ симья кызякамы,
Якъ зъ кожного зерна симъ квартъ горилкы гнать
Яяъ сино намъ перомъ косыть, якъ киньмы жать;
Щобъ людямъ и снипка не дать на заробитокъ
И пташци ни зерна погодоваты дитокъ....
Заплюйте лышъ оцю, скажени вы брехню.
Де треба рукы грить, тамъ треба и огню!
Та вже зъ васъ не одынъ оравъ пидъ небесамы;
А якъ на землю злизъ,—пишовъ въ старци съ торбамы!....

ПЫСУЛЬКА

до того, который що-Божаго мисяця Украинського Гинця по всихъ усюдахъ розсылае.

Евграпе!

Бажавъ есы казкы: отъ тоби *Солопій та Хивря!* Не здывуй самъ, та нехай выбачыть и громада, колы казка не дошмыгы. Самъ бачывъ есы, та де якымъ и не повылазыло, що я захырывъ такъ що й головы не пидведу; та ще може й доведетьця выстоять добрый калантырь у домовыни! А вже, самъ здоровъ знаешъ що лежачы не далеко заидешъ; я жъ кажу: лежачы яка робота? Воно, Евграпе, лежачы добре тилько панамъ: имъ скризь спирно йде робота; бо хочъ и лежни нападуть, то

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

воны все такы дармо часу не згають; крыкнуть: *давай*—дають, а колы *нема*, то бьють. А колы быття обрыдне? то що жъ! то карты мнуть, та все такы мнуть, та все такы не гуляють! Та що й намъ, Евграпе, не вси такы трудящи: бо иншый паномъ уродывсь, паномъ охрестывсь, паномъ и зрисъ; а далеби и мужыка крезнуть не вміе, — оттаке лыхо!... Такый у насъ, бря, и пидъ Харьковомъ не далечко: ось хочъ бы й..... не хочу, не хочу, ей Богу, не скажу! грихъ! Я у ёго хлибъ-силь ивъ; а ты хочешъ щобъ я выявывъ, що винъ въ карты грать не тямыть. Та й за насъ, Евграпе, не яка робота. Ище жъ то, мовлявъ, тоби и сякъ и такъ; бо тоби де що иноди и черезъ дзвинку перелизе; а я такъ прышелеповатый, що й зъ неи дурныци не втну. Та я то трохы и въ картахъ шуплю, бо такы зъ первого погляду, якъ тильки побачу, що зъ однымъ окомъ, то такы зразъ и вгадаю, що то мабуть найстаршый. Я такъ, Евграпе, часомъ и людей пизнаю: якъ тилько заздрю кого, що хочъ свои родыми прытаманни ще й не повылазылы, та вже, бачъ, дывытьця въ одно чуже кожному пидъ нисъ, мовъ ёго недобачае, то я такы зразъ вражый сынъ колы не вгадаю, що то мабуть дурень. Ой, щось я дуже брязнувъ! колыбъ лышь ще ножныци на столи не обизвалысь! Та вже жъ матери ихъ ковинька! Чы будутъ быть, то нехай бьють; уже мене не таки былы, та й ти не багацько добра выбылы. Уже я жъ кажу, мени гирше не буде; я вже й такъ пью добру повну: отъ, лежу та стогну, та вожусь изъ знахарумы, неначе китъ изъ оселедцемъ. Ище разъ тоби кажу — що лежачы не яка робота: ось *Пана та Собаку* и сыдячы напысавъ, та ще й то де-которымъ панамъ, може такъ догодывъ, якъ Рябку своему. Що жъ чыныть, Евграпе! дурнямъ, якъ-то кажуть самъ Богъ не вгодыть. Та вже-то воно грихъ казать, бо мого Рябка въ Петербурзи, у Москви; скризь такы гладылы не протывъ шерсти прыймалы неначе кого й добраго; такъ отъ же бачъ все такы у де-якыхъ пидпанкивъ шапкы на голови загорилысь. Бодай воны такъ на свити булы, якъ мени кортило зъ нымы грызтысь: цуръ имъ, пекъ имъ, осыка имъ, марена!

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

Ты доброго, мовлявъ, полай и покартай,—а винъ тоби ще й поклонытыця, а ледачому що? Ты ёму образы, а винъ тоби лубья. Нехай воны тямляться! Ледачого, мовлявъ, нашъ Онопрій не займай и самъ себе не каляй. Уже горбатого, Евграпе, хыба могыла зправыть. Отакъ-то, голубе! Лыхо изъ правдою, лыхо изъ брехнею: за правду бьють, за брехню виры не дають. Оттака ловысся! що, сучый сынъ, колы знаешъ, куды на свити и повернутыця. Що жъ робыть? Мовчать? Та вже-жъ мовчу, колы бъ уже имъ зацыпыло! Я жъ то вже й кажу, Евграпе: що нема ёго й на свити якъ изъ своею риднею—съ мужыкомъ: чы поскубтысь, чы побытыця, чы помырытыця, то все воно, такы сказано, свій братъ. Я жъ-то оттого оцей й на Солопія напустывся: аджежъ панивъ нема Солопіивъ? Якъ ты думаешъ, Евграпе? Ты пысьменнійшый видъ мене, ты багато де чого шупышъ; ты вже бувавъ у бувальцяхъ; ты вже, я жъ кажу, бувъ на кони и пидъ конемъ. Скажы, будь ласкавъ, Евграпе, чы нема сёго имення мижъ панамы? Що бъ мени часомъ гриха не взять на душу, а то опануе мене лыха та нещаслыва годына, якъ часомъ, крый Боже, изъ помижъ панкивъ вырветься не одынъ Солопьяга? Бо вже у мене щось не дурно свербыть чупрына; ей, та будуть быты скажени! Та вжежъ, силькось, нехай бьють; уже зъ насъ, Евграпе, не багацко оліи выбьють. А бы лышъ, Господы, мени до смерты, а смерть моя не за горамы, а тамъ я й дулю имъ выставлю! Беры, Евграпе, казку. Що буде то, то буде, а буде те, що Богъ намъ дасть. Беры, кажу, Солопія, несы въ друкарню, нехай твій Мыкола друкуе: Я жъ кажу, колы вовка лякаться, то и въ лисъ не йты. Не такый чортъ страшный якъ ёго малюють!

90 Коп. + 30 Кар.
ЧИТАЛЬНЯ
Полтавської
Обласної бібліотеки
НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

ОГЛАВЪ.

		стран.
I.	Рыбалка. Баллада	7
II.	Твердовськый. Баллада	8
III.	Тюхтій та Чванько. Байка	16
IV.	Де що про Гарасько. Оповидання	16
V.	До Пархома. Вирша	18
VI.	Батько та сынъ. Байка	20
VII.	Рыбка. Байка	20
VIII.	Панъ та Собака. Поэма	22
IX.	Солопій та Хивря, або горохъ при дорози. Казка.	27
X.	Пысулька до того, который що Божого мисяця Украинського Гинця по всихъ усюдахъ розсылае. Оповидання	32

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

На отпуски я сам напишу
свою кровь книгу на спину.

Читавъ ли Ѳ оную
книжицу, Вы имѣете
сказать чтонѣ
увѣдать желаете,

Азъ есмь вашъ
читатель
Такъ я глаголю, дышу.

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА України

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ